

Бимендиева Л.А.,
Тұрымбетова А.А.

**Сақтандыру нарығындағы
жаңа қаржылық құрал:
такафул – исламдық
сақтандыру**

Қазіргі таңда Қазақстан Республикасында қабылданған коммерциялық сақтандырудың дәстүрлі формасы тұтынушылардың барлық талаптары мен мұқтаждықтарына жауап бермейді. Сондықтан сақтандыру қаржы қарым-қатынастардың ажырамас бөлігі болып табылатын исламдық қаржыландыру өзекті болып отыр. Исламдық сақтандыру негізгі екі модель бойынша жүзеге асырылады: мударба және вакала. Алғашында, исламдық қаржыландыру (исламдық банкинг) түсінігі пайда болған кезде, сақтандыру мәселесі бірден көтерілген жоқ, бірақ бұндай қаржыландыру қарым-қатынас түрі исламдық құқықтанушылар тарапынан сынға ұшырады. Осындай сақтандыру түрінің біздің елімізге берер мүмкіндіктері мен дәстүрлі сақтандыру формасынан артықшылықтары қандай. Осы және тағы басқа мәселелер мақалада жан-жақты талданады.

Түйін сөздер: сақтандыру, такафул, исламдық сақтандыру, жаңа қаржылық инструмент.

Bimendieva L.A.,
Turumbetova A.A.

**New Insurance Financial
instrument on market:
takaful – Islamic insurance**

Unfortunately, the traditional form of commercial insurance does not meet all the requirements and needs of consumers in the Republic of Kazakhstan. Insurance, which is an integral part of the financial relations of Islamic finance is updated. Islamic insurance is available in two basic models: Mudaraba and Wakala. Initially, the Islamic finance (Islamic banking) raised the issue of insurance, but in the end was criticized by Islamic jurists. Will this type of insurance in our country. What are the features and benefits of the traditional Islamic insurance...

Key words: Insurance, Takaful, Islamic insurance, a new financial instrument occupies.

Бимендиева Л.А.,
Тұрымбетова А.А.

**Новый финансовый
инструмент на рынке
страхования:
такафул – исламское
страхование**

К сожалению, в настоящее время форма традиционного коммерческого страхования в Республике Казахстан не отвечает всем требованиям и потребностям потребителей. Страхование, которое является неотъемлемой частью финансовых отношений исламского финансирования, обновляется. Исламское страхование осуществляется в двух основных моделях: Мудароба и Вакала. Первоначально исламский банкинг поднял вопрос о страховании, но в конце был подвергнут критике со стороны исламских юристов. Будет ли этот вид страхования в нашей стране. Каковы особенности и преимущества исламского страхования от традиционного...

Ключевые слова: страхование, Такафул, исламское страхование, новый финансовый инструмент.

**САҚТАНДЫРУ
 НАРЫҒЫНДАҒЫ ЖАҢА
 ҚАРЖЫЛЫҚ ҚҰРАЛ:
 ТАКАФУЛ –
 ИСЛАМДЫҚ
 САҚТАНДЫРУ**

Бүгінгі таңда сақтандыру қаржы қарым-қатынастардың ажырамас бөлігі болып табылатын исламдық қаржыландыру өзекті болып отыр. Исламдық сақтандыру негізгі екі модель бойынша жүзеге асырылады: мудараба және вакала. Алғашында исламдық қаржыландыру (исламдық банкинг) түсінігі пайда болған кезде, сақтандыру мәселесі бірден көтерілген жоқ әрі бұндай қаржыландыру қарым-қатынас түрі исламдық құқықтанушылар тарапынан сыналды. Ғалымдардың бір бөлігі сақтандыруға мүлдем тыйым салу туралы айтты, бірақ көпшілігі жалпы қаржы институтының өзара көмек көрсету ретінде, сақтандырудың мәні мұсылман қауымының мұқтаждықтарына жауап береді және исламдық құқық нормаларының шарттарына сәйкес болса, рұқсат етілетіндігін айтты [1]. Исламдық сақтандыру нарығының (такафул) өсуі ғаламдық деңгейде \$20 млрд болады деп күтілуде. Жалпы тек қана такафулдың үлесі Ынтымақтастық кеңесте (GCC) (Парсы шығанағы) шамамен \$8,9 млрд-қа бағаланып отыр. Биыл ол \$7,9 млрд құрайды [11].

Қазіргі таңда Қазақстан Республикасында қабылданған коммерциялық сақтандырудың дәстүрлі формасы тұтынушылардың барлық талаптары мен мұқтаждықтарына өкінішке орай жауап бермейді. Дәстүрлі сақтандырудың жеке элементтері шариғаттың (мұсылмандық құқық) қағидаларына қайшы келеді, ол өз кезегінде елдегі мұсылман тұрғындарының арасында сақтандырудың кең танылуы мен таратылуына өте қиын жағдай туғызуда. Сонымен қатар Қазақстан халқының едәуір бөлігі дәстүр бойынша ислам ұстанушылары екенін есепке алсақ, Ислам сақтандыруының өнімдері Қазақстанның мұсылман тұрғындарының сұранысына пайдаланылады деп шешуге болады. Сонымен бірге ислам сақтандыруының тұтынушылары мұсылман емес халықтар да бола алатынын атап өтуге болады. Өзара концепцияның негізі, инвестициялық табысты алудың мүмкіндігі ислам сақтандыруының іске асыруы барысында тұрғындардың өзге бөлігінің арасында қызығушылық туғызуы мүмкін. Дүниежүзілік тәжірибеде Ислам сақтандыру операторлары клиенттерінің едәуір бөлігі мұсылман емес халықтар.

Қазақстан Республикасында 2009 жылдың ақпанында ислам банктерінің ұйымдастырылуы мен қызметі және ислам қаржыландыруы ұйымының мәселелері бойынша Қазақстан Респуб-

ликасының кейбір заң актілеріне өзгерістер мен қосымшаларды енгізілді, осыдан Қазақстанның қаржы жүйесі шеңберінде толық бағалы ислам қаржы жүйесін құру басталды. Ислам сақтандырусыз ислам банкінің дамуы, ислам қаржыландыруының басқа элементтерінің дамуы мүмкін емес [2].

Дәстүрлі сақтандырудың ислам құқығы нормаларына сәйкестік мәселелері. Көпшілік құқықтанушы мұсылман ғалымдардың пікірінше дәстүрлі сақтандыру Шариғат нормаларына сәйкес келмейді, себебі онда тыйым салынған риба – өсім алушылық, гарар – белгісіздік және мейсир – құмарлық сияқты элементтердің болуына байланысты.

Дәстүрлі сақтандыруда риба көбіне инвестициялық қызметте орын алады: сақтандыру мекемесінің активтерін облигацияларға және басқа да бекітілген төлем мөлшерімен ұзақ мерзімді құнды қағаздарға инвестициялау.

Жалпы сақтандыруда екі түрлі риба ажыратылады:

Тура риба – сақтанушы мен сақтандырушы арасында ақшаның аз мөлшерін (сақтандыру сыйы) көп мөлшерге (сақтандыру төлемі) ауыстыру.

Жанама риба – рибаға негізделген құнды қағаздарға инвестициялау.

Дәстүрлі сақтандырудың исламдық құқық нормаларына сәйкес болмауының негізгі себебі – сақтандыру келісім шартында гарар элементінің болуында. Мұсылман құқығының эксперттердің ортақ қабылданған шешімімен сәйкес, Шариғатпен рұқсат етілген деңгейінен асатын бірнеше белгісіздіктер бар:

Келісімшарттың бірде-бір жағы сақтандыру төлемі болатын-боламайтындығын білмейді.

Сақтандырудың кейбір түрлерінде сақтандыру өтеуінің мөлшері туралы түсініксіздіктер бар.

Сақтанушы сақтандыру оқиғасы кезінде сақтандырушының сақтандыру соммасын төлеу үшін керекті қаражаты болатындығы жайлы ақпараттың жоқтығы.

Келісімшартта сақтандыру оқиғасының уақыты туралы екіұштылық бар.

Сақтанушы төлеген ақша-қаражаты Шари-

ғатпен рұқсат етілген істерге жұмсалатындығына сенімсіз (бұл гарар элементінен басқа сақтандыру келісім шартында харам элементіне алып келеді) [3].

Кейбір ислам ғалымдарының пікірінше, гарар элементінің көп мөлшері мейсир элементінің пайда болуына алып келеді. Сақтандыру мен құмар ойындарының айтарлықтай айырмашылықтар болғанымен, мұсылман құқықтанушылары дәстүрлі сақтандыруды мейсир категориясына апарарды.

Жоғарыда аталып кеткендерге қоса, дәстүрлі сақтандырудың негізгі элементі, яғни тәуекелділікті сақтанушыдан сақтандырушыға айыстыру құбылысының өзі, Шариғат нормаларына қайшы келеді және ислам жағынан мүлдем рұқсат етілмейді.

Такафул немесе исламдық сақтандыру дегенімізді қалай түсінесіз? Бұл қатысушылар (сақтандырушылар) арасында еркін, бауырластық, ынтымақтастық және тәуекелдіктерді бөлу принциптеріне негізделген исламдық альтернативті сақтандыру жүйесі. Такафул Ислам құқықтарын қанағаттандыратын сақтандыру формасы болып табылады. Араб тілінен аударғанда «бір-бірлеріне өзара кепілдік беру» дегенді білдіреді [1].

Ислам сақтандыруында дәстүрлі сақтандырудағы сияқты сақтандырудың екі саласы бар: жанұялық такафул (family takaful) – өмірді сақтандырудың аналогы және жалпы такафул (general takaful) – жалпы сақтандыру. Такафул операциялары дәстүрлі сақтандырудың барлық түрлері бойынша жүргізіле алады. Такафул – барлық қатысушылардың жарнамаларын садақа ретінде бір немесе бірнеше қатысушылардың шеккен зиянын толықтай немесе бір бөлігінің орнын толтыру үшін арнайы сақтандыру қоры құрылатын жүйе. Егер қандай да бір қатысушы жағымсыз жағдайға ұшыраған болса, қор қаражатынан сақтандыру төлемдері төленеді. Осылайша, сақтандыру қорының қатысушылары өзара барлық тәуекелділіктер мен шығындарды бөліседі [4]. Төменгі кестеден бұл сақтандыру түрінің дәстүрлі сақтандырудан айырмашылығын көруге болады.

1-кесте

Сипаттама	Такафул	Дәстүрлі сақтандыру
Қызметтің негізгі қағидасы	Өзара көмек көрсету қағидасы келісім шарты – таавун	Сыйақы үшін қызметтері алмасу қағидасының келісімшарты
Негізгі мақсаты	Әлеуметтік: қоғамдық байлық және өзара көмек	Коммерциялық: пайда табу

Сипаттама	Такафул	Дәстүрлі сақтандыру
Сақтандыру қорының артылымын иелену құқығы	Меншік құқығы такафул қорының қатысушыларының иесінде	Меншік құқығы сақтандыру мекемесінің иесінде
Тәуекелділіктер мен міндеттемелерді бөлісу	Барлық қаржы тәуекелділіктер мен міндеттемелер қор қатысушыларында	Барлық қаржы тәуекелділіктер мен міндеттемелерді сақтандыру компаниясы өзіне алады
Пайданың қайнар көздері	Такафул операторының пайдасы, не атқарған жұмысы үшін такафул қорының қатысушылар атынан агенттік сыйақы немесе инвестиция пайдасынан оған тиесілі бөлігі болып табылады.	Сақтандыру компаниясының пайдасы сақтандыру қорының артылымы мен оның инвестициясының түскен пайда болып табылады.
Инвестициялық қызмет	Такафул операторы ислам негіздеріне қарсы келмейтін әдістерді пайдаланып, бос ақша қаражаттарын инвестициялайды.	Сақтандыру компаниясы жалпы қоғамдық заңдарға қарсы келмейтін әдістерді пайдаланып, бос ақша қаражаттарын инвестициялайды.
Сақтандыру мекемесі қызметінің айқындылығы	Такафул операторының қызметі такафул қорының қатысушылары үшін мөлдір және ашық түрінде болады.	Сақтандыру компаниясының қызметі клиенттер үшін ашық түрде болмайды (заң жарлығымен бекітілген жария есептерді санамағанда)

Такафул және дәстүрлі сақтандыру [4]

*Ескерту: Рыскулов А.С. Исламское страхование: сущность, содержание, принципы // Молодежная научно-практическая конференция «Развитие экономики в посткризисный период: ориентиры и перспективы роста». Международная Бизнес Школа Казахского экономического университета имени Т. Рыскулова. – Алматы, 2010.

Такафул концепциясының күрделі қағидатына садақа жатады. Исламдық сақтандыру қорының барлық қатысушылары ерікті садақа ретінде сыйақы төлейді. Такафул қоры қатысушылардың садақасынан құралғандықтан, бұл қор сақтандыру компаниясының иелігіне жатпайды.

Такафулдың келесі қағидаты болып өзара көмек көрсету табылады. Исламдық сақтандыру концепциясы, адамдар арасында бір-біріне жағымсыз жағдайлар кезінде өзара ортақ қаражат есебінен көмек көрсету, яғни ынтымақтасу, жауапкершілік және бауырластық негізінде болады. Сақтандыру төлемдері сақтандырушылардың садақасынан құралған қордан өтелетіндіктен, барлық жауапкершіліктер мен шығындар қор қатысушылары арасында бөлінеді. Негізінен, сақтандырушы бір мезетте сақтандырылған тұлға да болады. Сақтандыру мекемесі (такафул оператор) басқару компаниясы (агент) ретінде болады [3].

Исламдық сақтандыру, негізінен, дәстүрлі сақтандыруға ұқсас болады, айырмашылығы тек исламдық құқыққа сай болуында. Жалпы исламдық сақтандыру концепциясы дәстүрлі сақтандыруға жақын болады. Исламдық сақтандыру да, дәстүрді сақтандыру да қиын жағдайға тап болған азаматтарға қаржылық көмек көрсетуге болатын, қаржы құралдарын ұсынады. Бұл құралдар тәуекелділікті төмендетудің заманауи

әдіс болып табылады. Исламдық сақтандыру өнім ретінде емес, сақтандыру жүйесінің толықтай баламасы болатындықтан, ол коммерциялық немесе кооператив формасында да жұмыс істей алады [1].

Такафул көбінесе кооперативтік негізде тәуекелді бөлісетін қатысушылардан тұратындықтан, дәстүрлі өзара сақтандыруға ұқсас. Көптеген исламдық ғалымдар Тауун (өзара көмек) түсінігіне негізделетін Такафул операцияларының толықтай шариғат талаптарына сәйкес келетініне келіседі. Такафул сақтандыруы мен дәстүрлі сақтандыру арасындағы ең басты айырмашылық, Такафул сақтандыру компаниясы инвестициялық шешімдерін Шариғат талаптарына сай қабылдап, Шариғат тиым салған қаржы құралдарына инвестиция салмауында жатыр.

Такафул нарығы дамуының болашағы, ислам капиталы нарығы мен инвестиция нарығының дамуына тікелей қатысты. Бұл өз кезегінде Такафул компаниясының инвестициялық операцияларын көбейтіп, Шариғат талаптары бойынша компания табысының артуына септігін тигізеді.

Осы жағдайлардың қай-қайсысында болмасын Такафул (әдетте заңды тұлға) операторы тәуекелден сақтандыруға кепілдік береді және тәуекелдің қай бөлігін қабылдаумен келісетінін, ал тәуекелдің қай бөлігін Такафул сияқты қағидаларға негізделетін қайта-Такафул (яғни қайта сақ-

тандыру) жолымен кейінге қалдыратынын анықтайды. Оператор, сондай-ақ, өнімдерді әзірлеуге, бағасын белгілеуге және бөлуге, жарна жинауға, оларды инвестициялауға, шағымдарды қарауға және әкімшілік етуге, сондай-ақ кез келген артылған ақшаны бөлу үшін жауапты болады.

Дәстүрлі коммерциялық сақтандыру Шариғат нормаларына сәйкес келмеуіне байланысты ислам әлемінде тыйым салатын бірқатар қаулылар (фетвалар) қабылданды:

1972 жылы Малайзияда фетвалар бойынша Комитеті өмірді сақтандыруда риба, гарар және мейсир сияқты элементтерінің бар болуына байланысты тыйым салу туралы қаулы қабылдады.

1976 жылы Мекке қаласында (Сауд Арабиясы) ислам экономикасы бойынша Алғашқы Халықаралық Конференцияда коммерциялық сақтандыру ислам нормаларын қанағаттандырмауына байланысты тыйым салу туралы шешім шығарылды [5].

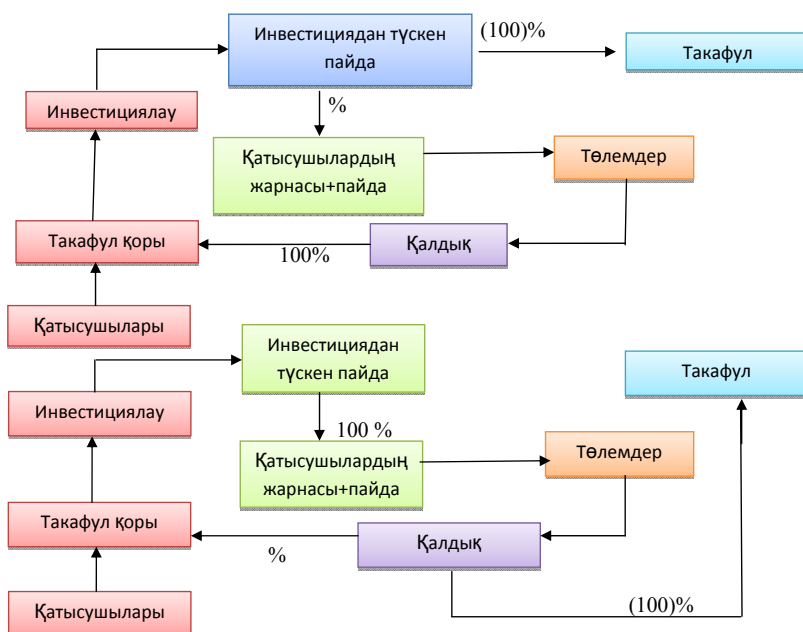
1985 жылы Ислам Конференциясы Ұйымының жанындағы Ислам құқық академиясы кеңесінің Екінші сессиясының №9 Қаулысына сәйкес, Шариғат көзқарасына сәйкес дәстүрлі коммерциялық сақтандыруға тыйым салынды. Және балама түрде өзара жәрдем және қайырымдылық қағидаларына негізделген бірлескен жауапкершілік келісімін қолдануға ұсыныс жасалды [6].

Такафул жүйесінде сақтандырушы өзінің меншікті қаржатының есебінен өмірдегі белгілі бір қолайсыз оқиғалардан өзара қаржылық қор-

ғауға арнайы сақтандыру қорын құрады. Қатысушылардың біреуінде қолайсыз оқиғалардың бірі орын алғанда, қор қаражатынан сақтандыру өтемақысы жүзеге асырылады. Сонымен сақтандыру қорының қатысушылары барлық тәуекелдерді және залалдарды өз араларында бөледі. Қорда тапшылық пайда болған жағдайда, оны толтыру бойынша жеке жауапкершілікті қатысушылары өздерінің меншікті (қосымша) қаражат есебінен көтереді [7].

Исламдық сақтандыру ұйымының пайдасы такафул қорын басқару атты таңдаулы модель түрінің нәтижесінде қалыптасады. Бүгінгі таңда такафул жүйесінің ең белгілі модельдері – араб елдеріндегі танымал агенттік моделі – Вакала, Мудароба – Малайзияда қолданатын пайда қатысушының моделі және осы екі модельдердің құрамдасқан моделі – Вакала-Мудароба. Сонымен қатар Пәкстанда қолданатын өте ерекше модель – Вақф.

Такафул сақтандыру жүйесінің негізгі екі үлгісі бар [8]. Такафул үшін Уакала үлгісі. Уакала үлгісінде оператор қатысушылар үшін агент болып табылады және сыйақыға құқығы бар. Сыйақы қатысушылардың Такафулдың жалпы қорына салған жарнасынан шегеріледі немесе ортақ қорға инвестициялаудан түскен табысқа байланысты болуы мүмкін (соңғысын Шариғат ғалымдары көбірек қолдайды). Ең маңыздысы, агент тек сақтандыруға қатысушылар арасында ғана бөлінетін, кепілденген үстеме ақшаға немесе түсімге қатыспайды.

1-сурет – «Мудароба» және «Түрлендірілген Мудароба» басқару моделі [7]

Такафул үшін Мудараба үлгісі. Мудараба үлгісінде оператор кез келген инвестициялық түсімнің немесе акционерлер қорына төленетін артылған ақшаның тіркелген үлесін алуға құқылы (Шариғат ғалымдары арасында оператор мен қатысушылар арасындағы артылған ақшаны бөлудің Шариғат принциптеріне сәйкестігіне қатысты дау-дамай әлі де жалғасуда екенін атап өткен жөн). Оператордың кез келген осындай тіркелген үлесі кепілді болып табылмауы маңызды, өйткені ол Шариғатқа қайшы келеді.

Мудараба моделінде исламдық сақтандыру компаниясы мудариб (сенімді адам), ал такафул қорының қатысушылары рабб-уль-маль (сенім беруші) ролінде. Мудараба моделінің тұжырымдамасы бойынша, такафул операторы сақтандыру қорының активтерін инвестициялық басқаруға және андеррайтингке маманданған. Алдын ала белгіленген пропорцияға сәйкес барлық инвестициялық табыс исламдық сақтандыру ұйымы мен сақтандырушылардың арасында бөлінеді. Сақтандыру қалдығы (енгізілген сақтандыру сыйақысы мен төленген сақтандыру өтемақысы арасындағы айырма) такафул қорында, яғни қатысушылардың меншігінде қалады.

Түрлендірілген Мудараба моделінде сақтандыру қалдығы алдын ала келісілген пропорцияға сәйкес сақтандыру қоры мен сақтандыру операторының арасында бөлінеді.

Қос модельде, барлық операциялық шығындар такафул операторына жүктеледі. Сондықтан инвестициялық пайдадағы компанияның үлесі қор үлесінен жиі артады.

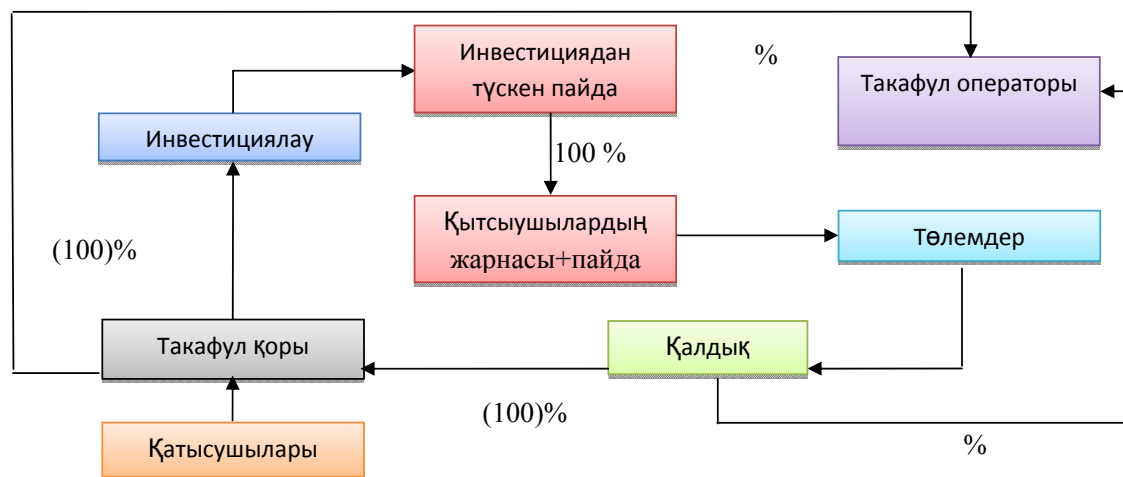
Түрлендірілген Мудараба моделінің исламдық сақтандыру қызметін жүргізу туралы құқықтылығына байланысты мұсылман құқықтану ғалымдарының арасында әр түрлі пікірлер айтылып келеді.

Бұл жағдайда талас мәселе сақтандырушы мен сақтанушы арасындағы сақтандыру қалдығын пропорционалды бөлу концепциясы болып табылады. Кейбір сарапшылар осы концепция Шариғат қағидаларына қайшы келеді және осы қалдық толығымен сақтанушыға берілуі тиіс деген пікір ұстануда [1].

Вакала моделінің шеңберінде сақтандыру ұйымы сақтанушыларға агент (вакиль) ретінде қызмет етеді. Бұл модельде такафул операторы сақтанушылардың жарналарының (садака) алдын-ала келісілген үлесін белгіленген сыйақы сомасы ретінде алады. Бірақ такафул операторы сақтандыру және инвестициялық пайдада қатыспайды.

Сонымен қатар бұл бөліну де исламдық сақтандыру жүйесіндегі абсолюттік құқықтылығы үлкен сынға ұшырады.

Вакала моделінің қос нұсқасында да операциялық шығындарды жабу сыйақысы бар.

2-сурет – «Вакала» және «Түрлендірілген Вакала» басқару моделі [7]

Қазіргі таңда кейбір қаржы реттегіштері мен халықаралық қаржы ұйымдары Вакала-Мудараба гибридік моделін қолдануға ұсынады. Гибридік моделі Вакала және Мудараба моделдерінің жиынтығы болып табылады. Бұл модельде

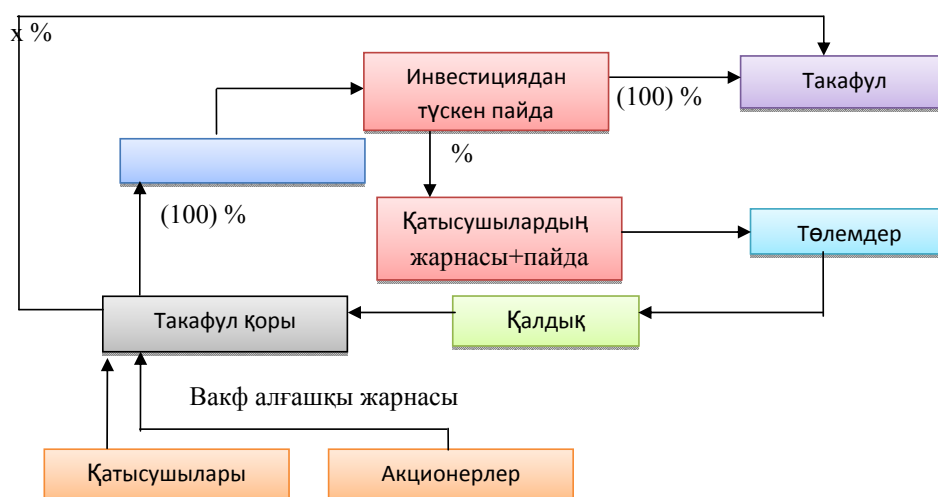
такафул операторы сақтанушылардың енгізген жарналарының белгіленген үлесін, сонымен бірге инвестициялық қызметтен түскен пайданың үлесін алады.

Әлемдегі такафул операторлары осы Вакала-

Мудароба гибридік моделін кең ауқымда қолдануда.

Вақф моделінің шеңберінде такафул операторы вақф қорына алғашқы жарнаны (Вақф) енгізеді, өз кезегінде оның (алғашқы жарна) активтері тек инвестициялық қызметте қолданады және шығындалмайды. Ал сақтанушылардың вақф қорына енгізген жарналары (табарру) сақтанды-

ру төлемдерін реттеуге қолданылады. Вақф қорын инвестициялық басқарудан түскен барлық пайда сақтандыру компаниясы мен сақтанушылардың арасында алдын-ала бекітілген пайыздық қатынас негізінде бөлінеді. Сонымен қатар, исламдық сақтандыру компаниясының табысына белгіленген сомасы агенттік сыйақы жатады. Вақф қорының қалдығы қор меншігінде қалады.

3-сурет – «Вакала-Мудароба» және «Вақф» басқару моделі [7]

Бұл модельдің ерекшелігі Вақф қайырымдылық механизмін қолдануы. Оператордың акционерлері арнайы садақа түрінде алғашқы жарнаны енгізіп, сонымен бірге оған меншік құқығын жоғалтады. Бірақ ол меншік құқығы қор қатысушыларына ауыспайды. Бұл жағдайда Шариғат қағидаларына сәйкес меншік құқығына тек Аллаһ ие. Сонымен қатар вакиф, яғни акционерлер вақф түрінде берер алдында, ақша қаражаттарын қолданудың және басқарудың әртүрлі шарттарын көрсетуге құқылы.

Вакала моделі көбінесе Қазақстан Республикасында қолданыстағы қоғамдық өзаралық сақтандыру моделіне ұқсас болып келеді. Вакала-Мудароба гибридік моделі қабылданған дәстүрлі коммерциялық сақтандыруға ұқсас болып табылады. Пакистандық Вақф моделі вақф қорын құруда бірегей ерекшелікке ие, ол өз кезегінде клиент тартуда едәуір бәсекелестік артықшылықтар бере алады. Такафул қоры қатысушысының көзқарасы бойынша түрлендірілген Вакала және түрлендірілген Мудароба модельдерінің тартымдылығы төмен болуының себебі, сақтандыру қалдығын бөлу барысындағы опера-

тордың қызметіне жатқызудан туындаған қиындықтар болып табылады. Сарапшылар исламдық сақтандыруды Қазақстан территориясында өндіріс кооперативтері (өзаралық сақтандыру қоғамдары) үшін Вакала моделінің шеңберінде, ал акционерлік қоғамдар үшін гибридік немесе Вақф модельдерінің шеңберінде енгізуді ұсынады. Сонымен қатар, исламдық сақтандыруды барлық көрсетілген модельдердің шеңберінде енгізуге мүмкіншілік бар. Сонда такафул оператордың белгілі бір модельдің қолдануы бәсекелестік өлшемі болып табылады [9].

Қазіргі таңда Қазақстанда мемлекет, халық және қаржылық сектор сарапшылары тарапынан ислам қаржыларына қызығушылық артқанын байқауға болады. Келешекте мемлекет ислам қаржыларының аймақтық орталығын құруды жоспарлауда. Сарапшылармен қарастыру барысындағы мақсаттардың бірі такафул жүйесін енгізу мүмкіндігі. Қарастыру барысында туындаған мәселелер: [10]

Исламдық сақтандыру қызметінің заңнамалық шеңбері.

Такафул қорын басқару моделін таңдау.

Ислам инвестициялық құралдарының болмауы.

Корпоративтік басқару.

Ислам сақтандыруын енгізудегі үлкен мәселелердің бірі – такафул қорын басқару моделін таңдау. Исламдық сақтандыру ұйымының пайдасы такафул қорын басқару атты таңдаулы модель түрінің нәтижесінде қалыптасады. Бұл мәселе бойынша мемелекет, халық және қаржылық сектор сарапшылары тарапынан жоғарыда көрсетілген модельдердің ең тиімділігін таңдау болып табылады.

Республика территориясындағы ислам қаржы институттарына қиындық туғызған маңызды мәселелерінің бірі Қазақстан қор нарығындағы ислам құқығының қағидаларын қанағаттандыратын бағалы қағаздардың елеулі түрде жетіспеуі болып табылады. Қазіргі таңда Қазақстан қор биржасының (KASE) сату алаңында ислам қаржы институттарына тек экономиканың нақты секторы компанияларының акциялары ғана қол жетімді болып тұр.

Ислам сақтандыруының Қазақстанда даму артықшылықтары қандай? Әрине бұл сұрақ кез келген азаматты қызықтырады. Ең негізгі артықшылықтары ретінде келесілерді атауға болады :

Такафул жүйесі дәстүрлі сақтандыруға кара-

ғанда Шарифат қағидаларына және ережелеріне қарама-қайшылық туғызбайды, яғни мұсылман халқы елдеріне сақтандыру қызметтерін кедергісіз қолдануға мүмкіндік береді.

Тәжірибеде көргендей, ислам сақтандыру ұйымдарына компанияның дефолт тәуекелі төмен болу тән, өйткені такафул операторы (сақтандырушы) өзінің қызметін агент ретінде жүргізеді және қор қаражатын басқару бойынша барлық тәуекелдер қатысушыларына бөлінеді.

Такафул компанияның негізгі мақсаты коммерциялық емес, әлеуметтік болып табылады, яғни қоғамдық әл-ауқаттылық және өзаралық көмек.

Әлемдік тәжірибесімен исламдық сақтандырудың дамуы Қазақстан нарығында мүлдем жаңа сақтандыру өнімдерін енгізу мүмкіндігін туғызады.

Дәстүрлі сақтандыруға қарағанда такафул жүйесінде қор қатысушыларының тарапынан менеджмент әсерін бақылау мүмкіндігі бар.

Жалпы ислам сақтандыруын Қазақстанға енгізу жеткілікті күш салуды және көп еңбек сіңіруді қажет етеді. Ислам сақтандыруының дәстүрлі сақтандырудан инвестициялық қағидалары, кепілдік беру, басқару жағынан, т.б. елеулі айырмашылықтары бар.

Әдебиеттер

- 1 SohailJaffer. Islamic Insurance: Trends, Opportunities and the Future of Takaful. – London. – 2007.
- 2 Life 2008 Spring Meeting June 16-18, 2008, Session 25, Takaful Insurance // www.soa.org – официальный сайт Society of Actuaries (SOA).
- 3 Низамеев Р. Концепция исламского страхования (такафул): сущность, история, причины дозволенности в Исламе и основные отличия от традиционного страхования. Основы Исламского страхования (Такафул) // www.rcief.com – официальный сайт Российского центра Исламской экономики и финансов.
- 4 Рыскулов А.С. Исламское страхование: модели управления фондом участников. // Международный научный форум «V Рыскуловские чтения», Международная научно-практическая конференция: «Трансформация экономических систем в глобализирующемся мире». – Алматы, 2010.
- 5 www.islamic-finance.ru – официальный сайт информационно-аналитического издания «Исламские финансы и бизнес в России».
- 6 Мукаман А.К., Рыскулов А.С. Исламская финансовая система как способ диверсификации мировой экономики // IV Рыскуловские чтения. «Глобальный экономический кризис: причины, реалии и пути преодоления». Часть 1. – Алматы: Экономика. – 2009. – С. 600-606.
- 7 Мукаман А.К., Рыскулов А.С. Исламский банкинг как альтернативная система в период мирового финансового кризиса. // Сборник материалов научной конференции «Экономика и бизнес: позиция молодых». II том – Алматы: Эверо. – 2009. – С. 745-748.
- 8 Рыскулов А.С. Проблемы внедрения исламского страхования (Такафул) в Республике Казахстан // Международная конференция: «Проблемы, перспективы исламских финансов в международных валютно-кредитных и финансовых отношениях», Финансовая академия при Правительстве Российской Федерации. – Москва, 2010.
- 9 Рыскулов А.С. Перспективы развития исламского страхования в Республике Казахстан // Международная научно-практическая конференция молодых ученых, магистрантов и студентов, Казахский экономический университет имени Т. Рыскулова. – Алматы, 2010.
- 10 www.fattah-finance.kz – официальный сайт первого исламского банка в РК АО«FATTAH FINANCE»
- 11 www.out-law.com/en/articles/2014/september/islamic-insurance-market-has-untapped-potential-despite-global-growth-says-report/

References

- 1 Sohail Jaffer. Islamic Insurance: Trends, Opportunities and the Future of Takaful. – London. – 2007.
- 2 Life 2008 Spring Meeting June 16-18, 2008, Session 25, Takaful Insurance. // www.soa.org – ofitsialnyiy sayt Society of Actuaries (SOA).
- 3 Nizameev R. Kontsepsiya islamskogo strahovaniya (takaful): suschnost, istoriya, prichinyi dozvolennosti v Islame i osnovnyie otlichiya ot traditsionnogo strahovaniya. Osnovy Islamskogo strahovaniya (Takaful) // www.rcief.com – ofitsialnyiy sayt Rossiyskogo tsentra Islamskoy ekonomiki i finansov.
- 4 Ryiskulov A.S. Islamskoe strahovanie: modeli upravleniya fondom uchastnikov. // Mezhdunarodnyiy nauchnyiy forum «V Ryiskulovskie chteniya», Mezhdunarodnaya nauchno-prakticheskaya konferentsiya: «Transformatsiya ekonomicheskikh sistem v globaliziruyuschemsya mire». – Almaty, 2010.
- 5 www.islamic-finance.ru – ofitsialnyiy sayt informatsionno-analiticheskogo izdaniya «Islamskie finansy i biznes v Rossii».
- 6 Mukaman A.K., Ryiskulov A.S. Islamskaya finansovaya sistema kak sposob diversifikatsii mirovoy ekonomiki // IV Ryiskulovskie chteniya. «Globalnyiy ekonomicheskii krizis: prichinyi, realii i puti preodoleniya». Chast 1. – Almaty: Ekonomika. – 2009. – S. 600-606.
- 7 Mukaman A.K., Ryiskulov A.S. Islamskiy banking kak alternativnaya sistema v period mirovogo finansovogo krizisa // Sbornik materialov nauchnoy konferentsii «Ekonomika i biznes: pozitsiya molodyih». II tom – Almaty: Evero. – 2009. – S. 745-748.
- 8 Ryiskulov A.S. Problemyi vnedreniya islamskogo strahovaniya (Takaful) v Respublike Kazahstan // Mezhdunarodnaya konferentsiya: «Problemyi, perspektivy islamskih finansov v mezhdunarodnyih valyutno-kreditnyih i finansovyih otnosheniyah», Finansovaya akademiya pri Pravitelstve Rossiyskoy Federatsii. – Moskva, 2010.
- 9 Ryiskulov A.S. Perspektivy razvitiya islamskogo strahovaniya v Respublike Kazahstan // Mezhdunarodnaya nauchno-prakticheskaya konferentsiya molodyih uchenyih, magistrantov i studentov, Kazahskiy ekonomicheskii universitet imeni T. Ryiskulova. – Almaty, 2010.
- 10 www.fattah-finance.kz – ofitsialnyiy sayt pervogo islamskogo banka v RK AO «FATTAH FINANCE»
- 11 www.out-law.com/en/articles/2014/september/islamic-insurance-market-has-untapped-potential-despite-global-growth-says-report/